

ג. חשיבותו של ספר מוגה

ספר שעבר בקורת ונמצא שאין בו טעויות הרי הוא ספר מוגה. גם ספר שהיו בו טעויות, וחזר ותוקן, נחשב כספר מוגה. ספר שלא בדקוהו כלל, הוא בחזקת ספר מוגה.²⁶ מובן מאליו כי יש להעדיף לימוד מספר מוגה על פני לימוד בספר שאינו מוגה. כך למדנו במסכת פסחים דף קיב ע"א: "חמשה דברים צוה ר' עקיבא את ר' שמעון בר יוחאי... וכשאתה מלמד את בנך למדהו בספר מוגה". והתלמוד נותן שם טעמו של דבר: "מאי היא, אמר רבא ואיתימא רב משרשיא בחדתא שבשתא כיון דעל על". ומפרש שם רש"י: "בחדתא, כשהתינוק למד בחדש כשהוא מתחיל ללמוד".²⁷ היינו אם נלמד את התינוק עניין חדש בספר משובש, יש חשש שהטעות תישאר בדעתו לאורך ימים. חז"ל מצאו לנכון להדגיש את ההקפדה דווקא על ספר שאינו מוגה, וכפי שמסבירים שם בעלי התוספות, שאם אדם לומד בעל פה מרב שאינו מדייק כל כך בגירסתו, הרי התלמיד "יכול להבין מעצמו כשיגדל, אבל כאן דאירי בספר שאינו מוגה סומך על ספרו ואינו יוצא מידי טעותו". למדנו מכאן עד כמה גדול כוחו של הספר, לעומת כוחו של הרב המלמד על פה.

26 כך עולה מדברי רש"י, כתובות יט ע"ב, שהובאו לעיל: "שאינו מוגה, מן הטעויות שבו". מדברי רש"י יש ללמוד כי כל עוד שלא נבדק הספר ולא מצאנו בו טעויות, הרי הוא בחזקת ספר מוגה. כך עולה גם מדברי ר' ירוחם, נתיב ב, ח"ב, דף יז סע"ב: "ספר שאינו מוגה ויש בו טעות אסור להשהותו יותר מל' יום". וכן כתב גם ר' משה סופר, בעל חתם סופר, בתשובה כ"י שנתפרסמה בתוך: זר סופרים, תשובות חידושי ומכתבי קודש מראשי אבות שושלת איגור-סופר, בני ברק, תשמ"ה, עמ' כח-ל (נתפרסמה גם בספר תשובות חתם סופר החדשות, הוצאת מכון דעת סופר, ירושלים, תשמ"ט, יו"ד, ס' לה). גם ר' צבי הירש גרודזנסקי, בספרו מקראי קודש, ניו יורק, תש"א, חלק ג, בהקדמה כללית, מדייק כן מדברי רש"י, ודן מעט בעניין. וראה עוד: ר"נ גשטטר, שו"ת להורות נתן, בני ברק, תשמ"ט, חלק ששי, או"ח, ס' א, ובמיוחד אותיות ו, ז, אלא שלא כך סבור ר' יונה לנדסופר, בספרו בני יונה, ס' רעט, אלה דבריו בפירושו הארוך, דפוס פראג, תקס"ג, דף כט ע"ב: "מדקאמר אסור לאדם להשהות ספר שאינו מוגה ולא קאמר ספר מוטעה משמע אפילו ספר שעדיין לא הוגה מטעותי ולא נודע לו בבירור טעותיו אין להשהות". אבל החתם סופר הנ"ל בעמ' ל (בתשובות החדשות דף עג ע"ב) הביא את דברי ר' יונה לנדסופר, וכתב עליו: "ונ"ל דהפליג". וראה עוד בהערה הבאה. וראה גם פרק שני סעיף ח, עמוד 74.

27 אבל מהרש"א בחידושי אגדות פירש, שהכוונה בספר חדש שלא הוגה מעולם. משמע מדבריו כי ספר שלא נבדק הוא בחזקת שאינו מוגה, וא"כ דעתו היא כדעת ר"י לנדסופר שהבאתי לעיל הערה 26. אבל כפי שכתבתי שם, נראה שרש"י אינו סבור כן, ולכן פירש כאן באופן אחר. החתם סופר, הנזכר באותה הערה, הביא את דברי מהרש"א וכתב עליו: "והשתא אי ס"ד דאסור להשהותו שלשים יום בלי בדיקה, א"כ מאי קאמר, הא כל הספרים מוגהים הם וכשאמר למדהו בס' מוגה היינו שהוא אחר שלשים יום לכתיבתו, וא"כ מאי שאל מאי היא ומה השיב בחדתא - אע"כ שאין צריך לבדוקו כלל, ומ"מ כיון דשכיחי טעות לא ילמוד בנו מתוכו עד שנתיישן ומצאו בו [טעות] ותקנו ממנו הרבה".

[מתקן: חת"א'ם בתלמוד הספר העברי]

והנהל (מחברים)

ח' 30-31

- יעקב ש. שפיגל

[